

**CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA RĂSPUNDEREA PENALĂ A
ȘEFILOR DE STATE DIN FEDERAȚIA RUSĂ ȘI STATELE UNITE
ALE AMERICII**

CLAUDIU GEORGE PUPĂZAN*

Abstract

The Constitutions of Romania, United States of America and Russian Federation include dispositions in their original texts relating to criminal responsibility of the president of the state. Even if there are differences referring to regulation of this legal institutions, however, after a comparative analyses we can see common elements. First of all, the President shall be responsible for the crime of treason. Second of all, the impeachment of the President it's always the responsibility of the legislative power, the Parliament. Finally, establishing the guilt of the President has as a consequence, in every situation, the president dismissal.

Key words: *criminal responsibility of the president of the state, The President of The United States, The President of The Russian Federation, Parliament.*

1. Încă de la apariția și apoi generalizarea instituției prezidențiale la nivelul statelor lumii, s-a remarcat rolul deosebit de important pe care îl are președintele statului în viața politică a unei țări. În acest sens, majoritatea constituțiilor regimurilor democratice nu numai că au alăturat funcția de reprezentare a statului Președintelui,¹ dar i-au conferit acestuia și un rol de garant al respectării constituției și legilor, de mediator între puterile statului, în vederea unei funcționări eficiente a instituțiilor publice și nu în ultimul

* Asist. univ. drd., Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

¹ Ase vedea art.59 al.1 din Constituția Germaniei, art. 80, al.1 din Constituția României, art.5 din Constituția Franței, art.87 din Constituția Italiei, art.2 din Constituția S.U.A., art.80-93 din Constituția Federației Ruse.

rând de protector al independenței naționale, al integrității teritoriale și unității statului²

Pe de altă parte, funcția de președinte presupune și o componentă de bază a puterii executive într-un stat de drept. Prin prerogativele deținute și exercitate fie individual, într-un executiv monocefal, fie alături de primul ministru și guvern, într-un executiv dualist, președintele participă la guvernarea statului, la menținerea echilibrului între puterile lui dar și la garantarea independenței justiției.³

Cât privește răspunderea penală a șefilor de stat, aceasta este privită în doctrină⁴ ca fiind cea mai amplă formă de control exercitată de legislativ asupra executivului având ca și finalitate, după parcurgerea procedurilor specifice, demiterea șefului de stat. Modul în care este tras la răspundere penală conducătorul statului diferă însă de la un sistem constituțional la altul în funcție de forma de guvernământ dar și de realitățile social-politice ce caracterizează fiecare stat.

2. La prima vedere, am putea spune că sistemele constituționale ale Statelor Unite ale Americii (S.U.A.) și Federației Ruse ar fi total opuse, antagonice, idee susținută atât de rivalitatea existentă între cele două state de-a lungul timpului cât și de puternicele tradiții istorice ce au influențat în mod decisiv instituțiile lor juridice. Totuși la o analiză mai atentă putem remarca numeroase asemănări ce au drept punct de pornire forma de organizare de tip federal a statelor.

Pe de altă parte, importanța studierii celor două sisteme constituționale se bazează și pe faptul că acestea au reprezentat și reprezintă în continuare modele atât pentru instituțiile juridice similare din statele occidentale, cazul S.U.A., cât și pentru statele din estul Europei, de menționat aici constituțiile din spațiul ex-sovietic care urmează aproape fidel modelul Federației Ruse în ceea ce privește reglementarea acțiunii de punere sub acuzare a Președintelui țării.

² A se vedea art.5 din Constituția Franței și art.80 al.1 și 2 din Constituția României.

³ Art.133 al.6, art.94 lit.c și art.134 al.1 din Constituția României și art.64 și 65 din Constituția Franței.

⁴ Dana Apostol Tofan, *Instituții administrative europene*, Ed. C.H.Beck , București, 2006, p.81 și Florin Vasilescu, *Considerații privind controlul parlamentar în dreptul comparat*, în Studii de drept românesc nr.1-2 din 1996, p.123.

În Constituția Statelor Unite ale Americii funcției prezidențiale i se acordă o atenție deosebită prin prisma importanței și a rolului pe care aceasta o are în societatea americană. Este și motivul pentru care cel care exercită o asemenea demnitate publică trebuie să aibă o vastă experiență în domeniul administrației, o bună reputație și să se abțină, ca pe durata mandatului, să săvârșească fapte de natură să aducă atingere prestigiului acesteia. La nivel federal, Constituția S.U.A. a garantat acest lucru statuând în art.2, secțiunea 4 că: președintele S.U.A., vicepreședintele dar și alți înalți demnitari de nivel federal vor fi înlăturați din funcție în cazul în care sunt condamnați pentru infracțiuni de luare de mită, înaltă trădare, dar și pentru alte crime și delictе foarte grave⁵ Potrivit textului constituțional, demiterea din funcție a persoanelor vizate se face de către Senatul S.U.A. numai după parcurgerea unei proceduri specifice numită *impeachment*⁶

Acțiunea de punere sub acuzare a Președintelui S.U.A.⁷ poate fi inițiată fie de membrii Camerei Reprezentanților, camera inferioară a Congresului American, individual sau colectiv, prin prezentarea sub jurământ a acuzațiilor aduse, fie de către alte persoane care au cunoștință de săvârșirea unor asemenea fapte grave. Sesizarea, indiferent de inițiator, trebuie să fie depusă la comisia competentă din Camera Reprezentanților, de regulă comisia care are în competență analiza problemelor de natură juridică, care va analiza speța și va decide, cu majoritate de voturi, dacă există motive temeinice de punere sub acuzare a înaltului demnitar. Dacă asemenea motive există, actul de acuzare va fi prezentat plenului Camerei Reprezentanților, care cu majoritate simplă de voturi va decide trimiterea lui către Senat, camera decizională a Congresului în această privință. Odată trimis actul de acuzare, Camera Reprezentanților va desemna din rândul ei anumite persoane, așa numiții: *house managers* care au rolul de a susține acuzarea în fața Senatului.

⁵ The Constitution of the United States, Ed. Fall River Press, New York, 2002. Textul original: *The President, Vice President and all Civil Officers of the United States, shall be removed from Office on Impeachment for and Conviction of, Treason, Bribery, or other high Crimes and Misdemeanors.*

⁶ A se vedea: http://legal-dictionary.thefreedictionary.com/_/dict.aspx?word=Articles+of+impeachment

⁷ A se vedea: <http://www.washingtonpost.com/wp-srv/politics/special/clinton/stories/articles122098.htm> și <http://watergate.info/impeachment/articles-of-impeachment>.

Senatul va dezbate cauza ca într-o adevărată instanță de drept comun, respectând principiul contradictorialității și pe cel al dreptului la apărare. Astfel ședința Senatului va fi condusă de către Președintele Curții Supreme de Justiție a S.U.A., trimișii Camerei Reprezentanților, *house managers*, vor susține acuzarea, Președintele S.U.A., cel învinuit, va avea dreptul să-și prezinte apărarea, iar senatorii vor fi adevărații jurați care vor decide vinovăția sau nevinovăția lui. La sfârșitul dezbaterilor, membrii Senatului se vor retrage pentru a delibera și a da verdictul. Stabilirea vinovăției Președintelui și implicit demiterea sa se va putea face doar cu întrunirea unei majorități calificate de două treimi. Președintele demis astfel poate fi pus sub acuzare în fața instanțelor de drept comun.

Pe de altă parte potrivit Constituției Federației Ruse, inițiativa de punere sub acuzare a Președintelui Federației Ruse aparține Președintelui Comitetului de Anchetă al Federației Ruse, organ subordonat Procurorului General al Federației Ruse,⁸ care în termen de 3 zile va solicita Dumei de Stat, camera inferioară a Adunării Federale, Parlamentul Federației Ruse, ridicarea imunității Președintelui. Dacă Duma de Stat consideră solicitarea întemeiată, în acest sens fiind necesar votul a o treime din deputați, decizia cu privire la ridicarea imunității împreună cu motivarea Președintelui Comitetului de Anchetă al Federației Ruse va fi trimisă Sovietului Federației Ruse, camera superioară a Adunării Federale, organism competent să decidă ridicarea imunității Președintelui. Hotărârea cu privire la ridicarea imunității Președintelui Federației Ruse luată de Sovietul Federației se va comunica în termen de 3 zile Președintelui Comitetului de anchetă al Federației Ruse.⁹

Potrivit art.93 din Constituția Federației Ruse¹⁰, Președintele Federației va putea fi demis din funcție de către Sovietul Federației numai pe baza acuzațiilor însușite de Duma de Stat pentru trădare¹¹ sau pentru săvârșirea altor infracțiuni grave, confirmate de avizul Înaltei Curți de

⁸ Art. 448 al.1, pct.8 din Codul de procedură penală al Federației Ruse în <http://www.zakonrf.info>

⁹ Art. 448 al.7 din Codul de procedură penală al Federației Ruse în <http://www.zakonrf.info>

¹⁰ A se vedea <http://constitution.garant.ru>.

¹¹ Referitor la infracțiunea de trădare, art.275 din Codul penal al Federației Ruse prevede ca aceasta constă în *spionajul, divulgarea secretului de stat sau în orice alt ajutor dat unui alt stat, instituții sau organizații străine sau reprezentanților acestora și prin care se aduce atingere securității Federației Ruse, dacă fapta a fost săvârșită de un cetățean al Federației Ruse se pedepsește cu închisoare de la 12 la 20 de ani și cu amendă de până la 500 000 de ruble.*

Justiție a Federației Ruse cu privire la existența elementelor constitutive ale infracțiunilor de care se presupune a fi vinovat, dar și de avizul Curții Constituționale a Federației Ruse cu privire la procedura de prezentare a acuzației¹². De menționat că ambele avize ale celor două instanțe sunt obligatorii. Hotărârea Sovietului Federației privind demiterea Președintelui din funcție va fi luată cu majoritate calificată de două treimi din numărul total al membrilor ce compun organul colegial în termen de 3 luni de la data înștiințării de către Duma de Stat, consecința nerespectării acestui termen fiind încetarea procedurii de demitere.¹³

Demiterea Președintelui va avea loc la momentul publicării Hotărârii Sovietului Suprem în Monitorul Oficial al Federației Ruse.

3. O primă observație pe care o putem face în legătură cu cele două texte constituționale, se referă la faptul că atât în S.U.A., cât și în Federația Rusă camerele inferioare ale puterii legislative: Senatul, respectiv Duma de Stat sunt competente să hotărască punerea sub acuzare a Președintelui, camerelor superioare: Camera Reprezentanților, respectiv Sovietul Federației Ruse revenindu-le competența de a decide, după parcurgerea unor proceduri specifice și dacă este demonstrată existența vinovăției, demiterea Președintelui.

În al doilea rând, vedem că infracțiunile care atrag demararea procedurii de demitere sunt asemănătoare în cele două acte constituționale, fiind vorba de infracțiunea de trădare, pe de o parte, dar și de alte infracțiuni grave, pe de altă parte, nespecificate însă de lege dar care sunt în măsură să aducă atingere demnității funcției și, în același timp, să afecteze și încrederea cetățenilor în propriul ales.

Spre deosebire însă de Statele Unite ale Americii, unde instanțele judiciare de drept comun nu pot fi implicate în procedura de demitere a Președintelui, în Federația Rusă, cele mai înalte autorități judecătorești, și anume Înalta Curte de Justiție a Federației Ruse și Curtea Constituțională a Federației Ruse sunt obligate să se pronunțe atât cu privire la legalitatea

¹² Avizul Curții Constituționale trebuie dat în termen de 10 zile de la momentul solicitării de către Duma de Stat. În cazul unui aviz pozitiv, procedura va continua. În cazul unui aviz negativ, potrivit art. 110, al. 2 din Legea Curții Constituționale a Federației Ruse, procedura de demitere va fi stopată. A se vedea <http://www.ksrf.ru>

¹³ Art. 93, al. 1 și al. 2 din Constituția Federației Ruse în <http://constitution.garant.ru>

incriminării, cât și cu privire la legalitatea procedurii de demitere, avizele acestora fiind condiții esențiale pentru finalitatea procedurii judiciare.

În al treilea rând, spre deosebire de procedura prevăzută de legislația rusă, care-l vizează numai pe Președintele Federal, procedura de impeachment, reglementată de Constituția S.U.A, se poate aplica în egală măsură și vicepreședintelui american dar și înalților funcționari din aparatul administrativ central ori magistraților din sistemul judiciar federal.

Nu în ultimul rând observăm în contrast, simplitatea și suplețea procedurii de impeachment reglementată de Constituția S.U.A. față de complexitatea și dificultatea parcurgerii procedurii similare din cea a Federației Ruse.